

परियोजना

निश्चित उद्देश्य प्राप्तिका लागि निर्धारित स्रोत, साधन, समय र स्थानमा संचालन गरिने कार्यक्रमलाई परियोजना भनिन्छ ।

परियोजनाको निर्धारित उद्देश्य प्राप्त गर्न अपनाइने कार्यविधि, प्रयोग गरिने मानवीय, आर्थिक तथा भौतिक स्रोत साधन र अपेक्षित उपलब्धिलाई विस्तृत रूपमा अभिलेखन गरी सोही बमोजिम कार्य संचालन गरिने भएकोले परियोजना स्वरूपमा कार्य संचालन गर्दा कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्य बढी प्रभावकारी भई साधनको उच्चतम उपयोग हुने विश्वास गरिन्छ ।

परियोजनाको विषय, समय र आर्थिक लागत अनुमान, समेटने क्षेत्र, कार्य संचालन प्रणाली लगायतका पक्षले परियोजनाको स्तर र प्रकार निर्धारण गरेको पाइन्छ । लागत समय र परियोजनाको उपलब्धी समेतका आधारमा अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन परियोजना भनी वर्गीकरण गर्ने गरेको पाइन्छ । यस्तै कम आर्थिक लागतमा छोटो समय मै सानो क्षेत्र समेटेर संचालन हुने परियोजनालाई लघु परियोजना भन्ने गरेको पाइन्छ ।

परियोजनाका लागि सम्भाव्य विषय क्षेत्र पहिचान

स्थानीयस्तरमा संचालन गर्ने परियोजना

स्थानीयस्तरमा लघु परियोजना सञ्चालन गर्न चाहन विद्यालय लगायतका गैरसरकारी तथा समुदायमा आधारित संस्थाले परियोजनाको विषय वस्तु छनौट गर्दा निम्न प्रकृया अपनाउनु पर्दछः

- सर्वप्रथम आफ्नो क्षेत्रमा अन्तरक्रिया गर्ने,
- आफ्नो क्षेत्रको आवश्यकतालाई पहिचान गर्ने र तीनलाई सूचीकृत गर्ने,
- आफ्नो दक्षताको विषय र क्षेत्र पहिचान गर्ने,
- सूचीकृत गरिएका आवश्यकतालाई त्यसको महत्व, सरलता र आफ्नो दक्षताको विषय र क्षेत्रसमेतका आधारमा प्राथमिकीकरण गर्ने,
- सबभन्दा पहिलो प्राथमिकताको विषय र क्षेत्रमा पहिले परियोजना तयार गर्ने गराउने ।

कुनै संस्थाबाट आर्थिक प्राविधिक सहयोग प्राप्त गरी कार्यक्रम संचालन गर्ने योजना सहित परियोजना तयार गर्न निम्न पक्षलाई ध्यान दिँदा उपयोगी हुने देखिन्छः

- सहयोग प्राप्त गर्न लक्षित संस्थाको कार्यक्रम, प्राथमिकताका क्षेत्रहरू, निर्धारित शर्त भए ती शर्तहरू, र
- परियोजना संचालनको लागि आवश्यक विशेष सीप, प्रविधि आदि

परियोजनाका लागि सम्भाव्य विषय क्षेत्र प्राथमिकीकरण

सम्भाव्य विषय क्षेत्र प्राथमिकीकरण कसरी

आफ्नो क्षेत्रमा अन्तरक्रिया गरी पहिचान गरिएका आवश्यकतालाई प्राथमिकीकरण गर्न निम्न विधी अपनाउन सकिन्छः

सम्भावित विधिहरू

- स्थानीय समुदायलाई प्राथमिकीकरण गर्न लगाउने,
- प्राविधिक वा विशेषज्ञको सहयोगमा प्राथमिकीकरण गर्ने,

प्राथमिकीकरणका उपयोगी आधारहरू

- सबैभन्दा बढी व्यक्तिले प्रथम प्राथमिकता उल्लेख गरेको विषय वा क्षेत्र
- सरकार वा स्थानीय निकायको प्राथमिकता प्राप्त विषय,
- स्थानीय स्रोत साधन र सीपको प्रयोग हुने विषय र क्षेत्र,
- स्थानीय पर्यावरण संरक्षण गर्न सहयोग गर्ने विषय,
- सामाजिक सौहार्दता र न्याय कायम गर्न सहयोग पुग्ने विषय र क्षेत्र
- स्थानीय बढी लाभान्वित हुने क्षेत्र,
- राष्ट्रिय कार्यक्रम तथा प्रयासमा मद्दत पुऱ्याउने विषय क्षेत्र आदि ।

परियोजना छनौट तरिकाहरु

परियोजना छनौटकालीन केही उपयोगी तरिकाहरू

- सरोकारवालासँग छलफल गर्ने,
- विशेषज्ञसँग छलफल गर्ने,
- प्रत्यक्ष लाभग्राहीसँग छलफल गर्ने,
- पर्यावरण परीक्षण (Environment Scanning) गर्ने,
- विकल्प निर्माण गरी तीनको विश्लेषण (Alternatives Analysis) गर्ने,

परियोजना छनौटकालीन केही उपयोगी आधारहरू

- स्थानीय सरोकारवालाले सबैभन्दा पहिलो प्राथमिकता निर्धारण गरेकोलाई प्रथम छनौटमा राख्ने,
- छनौट भएका मध्ये पनि स्थानीय स्रोत साधन र सीपको प्रयोग हुने विषय र क्षेत्रलाई प्रथम छनौट गर्ने,
- स्थानीय पर्यावरण संरक्षण गर्न सहयोग गर्ने विषयलाई प्रथम छनौटमा राख्ने,
- स्थानीय बढी लाभान्वित हुने विषयलाई प्रथम छनौटमा राख्ने,
- राष्ट्रिय कार्यक्रम तथा प्रयासमा मद्दत पुऱ्याउने विषय क्षेत्रलाई जोड दिने,
- त्यस पछिका प्राथमिकताका विषय बस्तुलाई पनि मूल्यांकन गर्ने ।

परियोजना प्रस्ताव खाका

यहाँ परियोजना प्रस्तावको खाका भन्नाले एउटा परियोजना प्रस्तावमा के के कुरा समावेश गरिएको हुनु पर्छ भन्ने खोजिएको हो । परियोजना प्रस्तावको सर्वमान्य र एकै प्रकारको मात्र खाका पाईदैन । विभिन्न संस्था तथा निकायले विषय क्षेत्र र प्रकृति अनुसार विभिन्न खाका प्रयोग गर्ने गरेको पाईन्छ । यहाँ सामान्यतया न्यूनतमरूपमा एक परियोजना प्रस्तावमा केके कुरा समावेश गर्नु पर्छ भन्ने कुरा मात्र दिईएको छ ।

परियोजना प्रस्ताव खाका

परियोजनाको शिर्षक: पृष्ठभूमि:

यसमा परियोजनाको शिर्षक लेख्ने परियोजना कुन पृष्ठभूमिमा छनौट गरिएको हो । परियोजनाको विषय क्षेत्रको मौजुदा अवस्था प्रस्तुत गर्ने । सम्भव भएसम्म उपलब्ध तथ्यांक सूचनासमेत उल्लेख गरी परियोजना किन आवश्यक भएको हो पुष्टि गर्ने । परियोजना सम्बन्धित विषयमा के कस्ता कमी कमजोरी देखिएका छन् तीनका असरहरू के के हुन र के कस्ता कमी कमजोरीको कारण प्रस्तुत अवस्था आएको हो उल्लेख गर्ने ।

परियोजनाको औचित्य:

प्रस्तुत परियोजनाले देखिएका कमी कमजोरी हटाउन कसरी मद्दत गर्छ उल्लेख गर्ने । पृष्ठभूमिमा उल्लिखित नकारात्मक अवस्था / परिणामलाई परियोजनाले कसरी सकारात्मक बनाउने अपेक्षा गरिएको छ उल्लेख गर्ने ।

उद्देश्य:

परियोजनाले राखेका उद्देश्य लेख्ने । उद्देश्य मुख्य र पुरक छुट्टयाएर लेख्न सकिन्छ । उद्देश्य बूदागत रूपमा सकेसम्म थोरै संख्याको भएमा उपयुक्त हुन्छ ।

लक्षित समूह र क्षेत्र:

परियोजना कुन समूहका लागि वा कुन स्थानमा संचालन गरिने हो लेख्ने । परियोजनाबाट लाभ प्राप्त गर्ने जनसंख्या समेत उल्लेख गर्न सकिन्छ ।

कार्यविधि:

परियोजनाको उद्देश्य प्राप्तिकालागि कुन कार्यविधि अपनाईने योजना छ उल्लेख गर्ने

प्रस्तावित कार्यहरू: अपेक्षित उपलब्धि:

उद्देश्य प्राप्तिकालागि के के कार्य (activities) गर्ने कार्यक्रम छ उल्लेख गर्ने परियोजना सम्पन्न भए पछि पृष्ठभूमिमा चर्चा गरिएका समस्या वा कमिकमजोरी कसरी हट्ने छन् के के उपलब्धी तत्काल र दीर्घकालमा हासिल हुने अनुमान गरिएकोछ उल्लेख गर्ने ।

स्रोत व्यवस्थापन:

परियोजना संचालन गर्न के कस्ता र कति मानव संसाधन आवश्यक पर्ने अनुमान गरिएको छ र तिनको आपूर्तिको योजना उल्लेख गर्ने । यस्तै आर्थिक स्रोत के कति आवश्यक पर्ने छ र त्यो कसरी कहाँबाट जुटाईने योजना छ उल्लेख गर्ने।

दिगोपनासम्बद्ध व्यवस्था: अनुगमन मूल्यांकन:

परियोजनाका उपलब्धि तथा असरलाई दिगो कसरी बनाईने छ लेख्ने । योजना अनुसार परियोजना कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्न अनुगमन मूल्यांकन कसरी, कस्ले, कुन कुन समयमा गर्ने योजना गरिएकोछ लेख्ने ।

कार्य योजना:

कुन कुन कार्य कुन समयमा कति स्रोतसाधनमा कार्यान्वयन गर्ने योजना छ लेख्ने । त्यस्ता कार्यकालागि को जिम्मेवार हुनेछ लेख्ने । योजना अनुसार कार्य भएको छ छैन कसरी पत्ता लगाईने हो लेख्ने।

बजेट व्यवस्था:

परियोजनाकालागि लाग्ने कूल बजेट, सो जुटाउने स्रोतहरू र प्रत्येक कार्यकालागि कति बजेट अनुमान गरिएको छ लेख्ने।

अनुसूचीहरू:

अनुसूचीहरू क्रमशः राख्ने